

POVĚTROŇ

Královéhradecký astronomický časopis

číslo 2/2011
ročník 19

SLOVO ÚVODEM. Ze druhého čísla Povětroně vzešel vlastně „speciál“ o slunečních hodinách. V dubnu se totiž konalo pravidelné setkání slunečních hodinářů, o kterém referuje Miloš Nosek, a při té příležitosti jsme v okolí České Lípy navštívili i velmi zajímavé sluneční hodiny na Dutém Kameni, kterým pan Ciesla věnuje samostatný článek. Kromě toho přináší zprávu o výsledcích gnómonické soutěže a o zanikající hvězdárně v Mikulášovicích.

Miroslav Brož

Obsah

strana

Miloš Nosek: <i>Sluneční hodiny na Českolipsku</i>	3
Jaromír Ciesla: <i>Dutý kámen</i>	6
Jaromír Ciesla: <i>Sluneční hodiny 1. kvartálu</i>	10
Jaromír Ciesla: <i>Hvězdárna v Mikulášovicích</i>	13

Elektronická verze časopisu Povětroně
je k dispozici na webové adrese:
<<http://www.ashk.cz/povetron/>>

Povětroně 2/2011; Hradec Králové, 2011.

Vydala: **Astronomická společnost v Hradci Králové** (2. 7. 2011 na 245. setkání ASHK)
ve spolupráci s **Hvězdárnou a planetáriem v Hradci Králové**
vydání 1., 16 stran, náklad 100 ks; dvoměsíčník, MK ČR E 13366, ISSN 1213-659X
Redakce: Miroslav Brož, Martin Cholasta, Josef Kujal, Martin Lehký a Miroslav Ouhřabka
Předplatné tištěné verze: vyřizuje redakce, cena 35,- Kč za číslo (včetně poštovného)
Adresa: ASHK, Národních mučedníků 256, Hradec Králové 8, 500 08; IČO: 64810828
e-mail: <ashk@ashk.cz>, web: <<http://www.ashk.cz>>

Jednodenní výlet se uskutečnil v neděli 17. dubna. Naším cílem bylo tentokrát Českolipsko. Setkali jsme se dle plánu v 9 hodin na náměstí v Zákupích. Program připravila a průvodkyní nám byla paní Heráková z České Lípy.

V Zákupích jsme si prohlédli dvojce sluneční hodiny — na náměstí a na zámku. Ze zámeckého příkopu nás přitom zdudně pozoroval medvěd. Za delší prohlídku by stála i zámecká zahrada, ale čekal nás nabitý program. Nenechali jsme si ovšem ujít návštěvu soukromého Held muzea s karnevalovým a papírenským zbožím, maskami a lampiony.

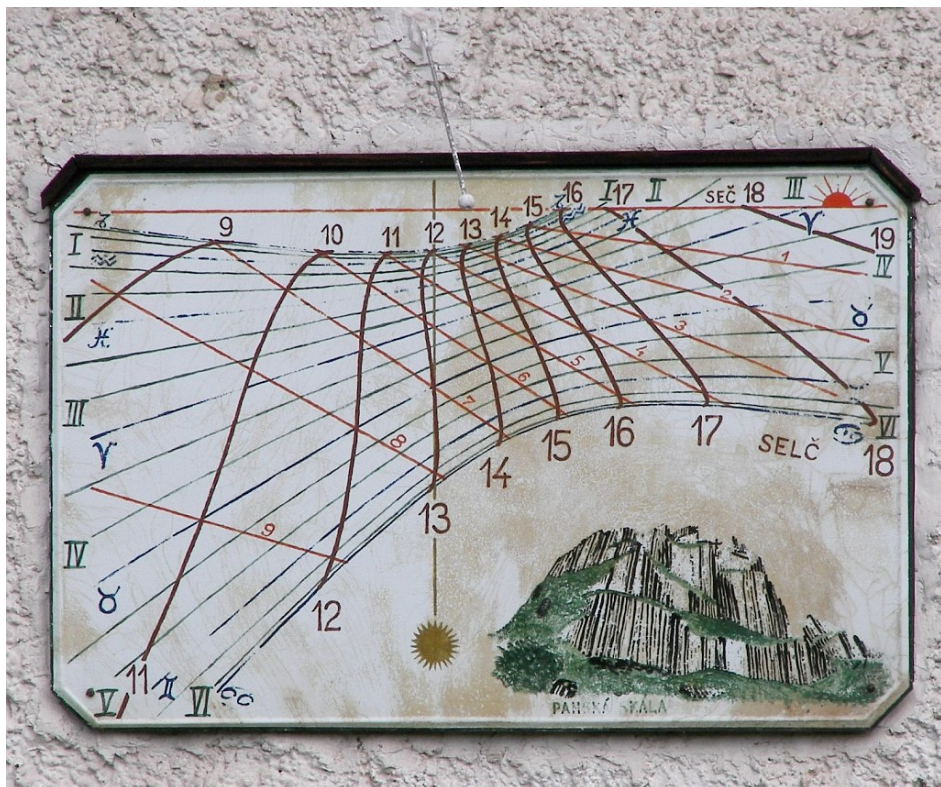
Ze Zákup jsme jeli přes Svojkov do Sloupu v Čechách. Kromě prohlídky a fotografování slunečních hodin na hradě jsme zde dostali na výběr: buď prohlídku skalního hradu, nebo výstup na vyhlídku. Další hodiny ve Sloupu jsme ponechali bez povšimnutí, neboť se jednalo pouze o tyčku na kostele.

Obr. 1 — Sluneční hodiny ve Sloupu (CL 15).

Po úzké polní cestě jsme se přesunuli do Janova u Sloupu. Zde jsme budili rozruch místních i víkendových obyvatel. Necháпали, proč se tu sjelo tolik aut a proč se zajímají o jeden domek. Nevím, zda pochopili, že nás na něm zajímají jen gnómonicky bohaté sluneční hodiny.

Titulní strana: Sluneční hodiny ve Vráži u Berouna. Foto Pavel Marek. K článku na str. 10.

Obr. 2 — Sluneční hodiny v Janově (CL 26).

Následoval přejezd na Dutý kámen u Cvikova. Zde nás zaskočila zamčená brána a plot přes turisticky značenou cestu, nicméně brzy jsme přišli na to, že plot lze obejít. O samotných hodinách pojednává článek na str. 6. U slunečních hodin na Dutém kameni jsme pořídili i společné foto. Na rozdíl od předchozích skupinových fotografií byly tentokrát hodiny dole a ne nahoře. Vzniklé časové rezervy jsme využili pro seznámení s modely kolegy Řeháka.

Od 14 hodin jsme měli rezervováno místo v restauraci Ajeto v Novém Boru. Zde jsme mohli sledovat skláře v huti při práci, a to díky křišťálové stěně, za kterou se odehrával „živý obraz“. Při obědě jsme tak byli svědky zrodu křehkých klenotů.

Po příjemném posezení následoval přejezd do České Lípy. Nejprve jsme dojeli do Příčné ulice, poblíž místní pekárny, kde jsou jedny z nejnovějších, moderně vypadajících hodin. Pak jsme zaparkovali v centru, šli se podívat na náměstí a zkontrolovat sluneční hodiny v ulici Paní Zdislavy. Hodiny na budově bývalého

Obr. 3 — Skupinové foto na Dutém kameni.

kláštera se zdály být nepřístupné, naše průvodkyně však vyjednala možnost projít budovou vlastivědného muzea. Kromě slunečních hodin jsme dostali příležitost podívat se do Loretánské kaple, která je v ambitu kláštera. Shodli jsme se na tom, že tam je hodně věcí k vidění a že by bylo zajímavé se tam někdy zastavit alespoň na dvě hodiny.

Navštívili jsme celkem osmero slunečních hodin. Dvoje z nich nás velmi zaujaly. První v Janově, druhé na Dutém kameni u Cvikova. V Janově šlo zejména o gnómonické a výtvarné řešení. U skalních hodin jsme přemýšleli nad jejich původní podobou a hledali nějaké nápisy vysvětlující jejich funkci. Bohužel zub času objekt značně nahlodal.

I když nedělní termín výletu nebyl především pro vzdálené účastníky ideální, akce měla vysokou účast — celkem 19 osob, včetně dvou dětí. Tak velký počet se sešel snad jedině při vycházce za hodinami po Praze. Počasí by bylo příjemné v případě, že by se jednalo o turistický výlet. Příznivci slunečních hodin však chtějí vidět hodiny v činnosti. Sluníčko ovšem „zlomyslně“ vykuklo zpoza mraků jen během oběda.

[1] (http://www.astrohk.cz/ashk/slunecni_hodiny/jaro2011.php).

Asi na půl cesty mezi Cvikovem a Kunraticemi se nachází zajímavý přírodní útvar zvaný Dutý kámen. Jedná se o asi 600 m dlouhý zalesněný hřbet vyčnívající nad okolní terén o 20 až 30 m. Jeho nejvyšší místo je 379 m n. m. Toto místo se stalo také jednou ze zastávek jarního putování přátel slunečních hodin (viz str. 3). Auta zastavujeme na parkovišti před restaurací Dutý kámen a vydáváme se na krátkou pěší procházku po zelené turistické značce. Po čtyřstech metrech vstupujeme do borového lesa, ve kterém míváme několik pískovcových skal. V jedné z nich, na místě Karolinina odpočinku, je vytesaná lavička zdobená reliéfem královské koruny a s nápisem Karolinenruh. Kdysi byla z tohoto místa pěkná vyhlídka na Kunratice, dnes je ale zakrytá vzrostlými stromy.

Lokalita Dutý kámen je pozoruhodná především mimořádným geologickým jevem — sloupkovým rozpadem pískovce. Pískovec zde vytváří čtyři až šestiboké pískovcové sloupce o průměru 2 až 5 cm. Z tohoto důvodu je už od roku 1914 toto místo chráněno Kunratickou sekcí Horského spolku pro nejsevernější Čechy. V roce 1963 bylo vyhlášeno přírodní památkou pro výskyt pískovcových sloupcových pseudokrystalů. Útvar je vysoký asi 2,5 metru. Při průchodu kolem tohoto skalního suku, kterému se říká také Vějíř, Varhany nebo též Varhanní píšťaly, se zastavujeme a nechceme věřit, že takové útvary vytváří i pískovec.

Ostatně, skoro každý skalní útvar zde má své kouzlo. Název tomuto místu dala nejvyšší skála, která je v horní části dutá. Záhy kolem ní také procházíme. Ve skále se rovněž nalézají jeskyně, ve které kdysi přebýval baraba, pracující na stavbě mostu.

Těsně před vstupem na vyhlídku míváme reliéf na skalní stěně věnovaný stému výročí úmrtí německého básníka Theodora Körnera (1791–1813), který zde v roce 1913 vytesali místní řídicí učitel K. Beckert a strážmistr K. Bundesmann.

Po 38 schodech vytesaných v kameni a vedoucích úzkou průrvou mezi skalami, vystupujeme na Široký kámen, skalní plošinu jedné ze skal. Plošina nabízí pěkný pohled do okolí, který je místy rušen vzrostlými stromy. Naši pozornost upoutává osmihranný stůl a lavice (obr. 4). Vše bylo vytesané v kameni v roce 1914. Původně zde byla astronomicko–geografická orientační tabule a také sluneční hodiny.

Horní rovná kruhová vrstva stolu je z poloviny pokryta slabou vrstvou cementové malty s dobře znatelnými ryskami orientovanými dle světových stran. Dochované rysky směřují k Z, SZ, S, SV a V. Orientaci mezi ryskami usnadňuje vyryté písmeno N na severní straně desky stolu. Uprostřed kruhu je vidět zbytek železného ukazatele zapuštěného do podkladu. Je možné, že neukazoval čas, ale azimut Slunce.

Na severní straně stolu je výstupek se šikminou, na které lze rozeznat severní číselník rovníkových slunečních hodin se zbytkem po ukazateli (obr. 5). Rozmístění rysek odpovídá časovému rozsahu od 4 do 20 hodin s odstupy po jedné hodině.

Obr. 4 — Kamenný stůl s lavicí a slunečními hodinami (ev. č. CL 1/3).

Obr. 5 — Rovníkové sluneční hodiny.

Hodiny byly původně v mezikruží po obvodu číselníku označené římskými číslicemi pro sudé a značkami pro liché hodiny. Na plochu tohoto číselníku dopadá stín ukazatele pouze v období od března do září. Po zbývající část roku se Slunce pohybuje příliš nízko nad obzorem na to, aby jeho paprsky mohly dopadnout na rovinu číselníku. Nad číselníkem jsou vyryta velká písmena MEZ znamenají německou zkratku pro středoevropský čas — Mitteleuropäische Zeit. Pod těmito písmeny byl vyryt údaj o místní odchylce od středoevropského času, která činí $-1 \text{ min } 22 \text{ s}$, avšak dnes je téměř nečitelný. Význam písmen ÖL6 nebo spíše ÖLG, které jsou pod číselníkem se mi nepodařilo upřesnit, zato souřadnice $14^\circ 39' 35''$ uvedena nad nimi označuje zdejší zeměpisnou délku (obr. 6).

Obr. 6 — Zeměpisná délka s nerozluštěnou zkratkou.

V další fázi našeho průzkumu se zabýváme luštěním nápisů, kterými je stůl pokryt po svém obvodu. Trochu záhadou je souřadnice $32^\circ 19' 20'' \text{ E}$ vyrytá na JV straně (obr. 7). Jak se mi podařilo později zjistit, jde o zeměpisnou délku měřenou od Ferra na Kanárských ostrovech. Další nalezený údaj $50^\circ 46' 13''$ na západní straně značí zřejmě zeměpisnou šířku. Výraznou značkou je zde písmeno O z německého „Ost“, označující východ (obr. 8).

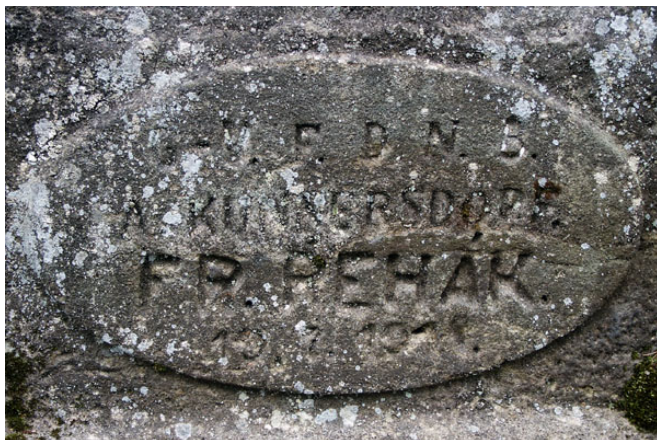
Obr. 7 — Zeměpisná délka měřená od Ferra na Kanárských ostrovech.

Obr. 8 — Značka pro východ.

Na východní straně jsou na oválu vyryté další texty (obr. 9). V první řádce je to zkratka Kunratické sekce Horského spolku pro nejsevernější Čechy (Gebirgsverein für das nördlichste Böhmen): G. V. F. D. N. B., která iniciovala vyhotovení zdejších rytin. Pod tím je napsáno A KUNNERSDORF, což je německý název pro dnes již zaniklou obec Kunratice. Ve třetím řádku je uvedeno jméno FR. ŘEHÁK, patřící tehdejšímu předsedovi spolku a učiteli. Nakonec je uvedeno datum vyhotovení 19. 7. 1914.

Obr. 9 — Texty v oválu vztahující se ke kunratické sekci Horskému spolku pro nejsevernější Čechy.

Bohužel pískovec není zrovna nejlepším materiálem pro takto exponovaná díla. Vlivem eroze a přičiněním vandalů velmi trpí. Pro určení přesnějšího významu některých textů, které jsou již velice špatně čitelné, jsem si proto vypomohl snímkem z roku 1986, který je vložen v katalogu slunečních hodin ve střední Evropě.

Další zajímavost tohoto místa objevujeme ve spodní části kamenného stolu. Ve směru SZ–JV se zde nachází průzor. Pokud skrz něj správně zaměříme pohled, uvidíme vrchol 6 km vzdáleného kopce Klíč s výškou 759 m. Je to jedna z nejkrásnějších a nejznámějších dominant Lužických hor. Samozřejmě nás zajímá, zda-li má tento kopec svůj protějšek. Na druhé straně jsou sice vzrostlejší stromy zastiňující výhled, ale i přesto je patrné, že se tam také nalézá vrchol. Podle mapy to vychází na Kamenáč se 434 m, i když o něco významnější a větší je vedlejší Kovářský vrh s výškou 461 m. Jelikož máme vymezen na prohlídku jen relativně krátký čas, dělám rychle ještě několik snímků a spěchám za odcházející skupinou.

Sluneční hodiny 1. kvartálu

Jaromír Ciesla

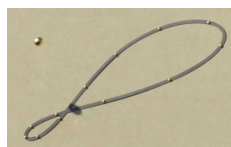
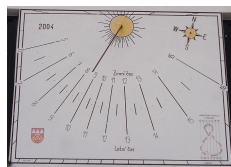
Za uplynulé tři měsíce přibýlo do katalogu slunečních hodin celkem 47 nových záznamů, z toho počtu jich 34 pochází z tuzemska. Svá hodnocení poslalo devět hlasujících, kteří ocenili 23 slunečních hodin.

Domácí část. Člověk, který se slunečními hodinami nezabývá, by se asi velice divil, jaké že hodiny vyhrály soutěž o nejlepší přírůstek do katalogu slunečních hodin. Ale začněme hezky od konce.

Pomyslnou bramborovou medailí za uplynulý kvartál si vysloužily se ziskem 13 bodů sluneční hodiny v Příboře, v ulici 28. října 756 (ev. č. NJ 11). Omlouvám se, že jsem nepátral, co zajímavého se událo v tomto říjnovém dni roku 756, ale v roce 2004 zde Fr. Žďárský zhotovil svislý číselník na JV stěně s azimutem -40° . Číselník je na první pohled jednoduchý, obsahuje rysky hodinových čar od 5. do 15. hodiny zimního času, kterým se často chybně označuje standardní pásmový čas, a značky po půl a po čtvrt hodině. Zimní čas se prakticky nepoužívá. V Česku byl zaveden pouze jednou, v období od 1. prosince 1946 do 23. února 1947, kdy zde platil čas o hodinu pozadu od středoevropského času. V pravém dolním rohu číselníku je umístěná analema pro korekci času. Sporné je také použití světové růžice na svislé stěně.

Když už jsme u těch medailí, stříbrnou by se 16 body získaly sluneční hodiny z Kladna, na ulici Dlouhá 33 (KD 33). Porotu zaujaly svým provedením, kde ukázaly, že lze sluneční hodiny nenásilně a vkusně propojit i s reklamou. Číselník je umístěn na JV stěně, a tomu odpovídá i směr a sklon šikmého ukazatele. Autory jsou P. Marek a J. Huja.

Praha 4, Pod Krčským lesem 25, Gymnázium Nový Porg (04 10) — jak je vidět na výsledku, autor si se zadáním slunečních hodin na stěně s azimutem -114° poradil opravdu originálně. Hodiny jsou výjimečně hlavně svým nekonvenčním provedením. Tvar šikmé osmičky, nazývaný analema,

má rozměry 335 × 84 cm a znázorňuje polohu stínu ukazatele ve stejnou dobu v průběhu celého roku. Tento tvar je důsledkem tvaru oběžné dráhy Země kolem Slunce a sklonu zemské osy. Značky po jejím obvodu označují datum vstupu Slunce do jednotlivých znamení zvěrokruhu. Ukazatel, kterým je pozlacená laminátová koule o průměru 12,5 cm, je umístěn na napnutém nerezovém lanku, které představuje konstrukční prvek bez jakékoliv gnómonické funkce. Hodiny jsou konstruované tak, aby stín ukazatele dopadal na analému v 8 h 40 min SEČ. Kromě toho, že stín oznamuje začátek školního vyučování, vlastní analema může pozitivně působit na intelekt žáků a kolemjdoucích. Velkou chybou by u těchto hodin bylo použití letního času, který by ladnost tvaru šikmé osmičky zcela zrušil. V zájmu minimalismu bylo také upuštěno od použití dalších gnómických prvků, jako jsou hodinové či datové čáry. Za své provedení, jehož autorem je J. Traugott, si vysloužily celých 26 bodů, a tím i 2. místo. Součástí analemy je i informační tabulka s nadčasovým textem: „Pokud touha odhalit její tajemství a porozumět jí ve vás probudí vážný zájem o astronomii a přírodní vědy, splní stejně důležitou funkci jako schody, po kterých vstoupíte do této školy“.

Hodiny ve Vráži, Pražské 342 (BE 42) mají svislý číselník na stěně s azimutem $-15,5^\circ$, o rozměrech 1,3 × 1,5 m, který je součástí JJV stěny penzionu. Autorem gnómonického návrhu je P. Marek, který graficky zpracoval P. Foukal. Tyto svislé sluneční hodiny získaly 27 bodů a kdybychom je udělovali, dostaly by zlatou medaili. Řešení číselníku je velice elegantní a graficky zdařilé. I přesto, že jsou gnómicky velmi bohaté, jsou dostatečně přehledné. Hodinové rysky jsou číslovány římskými číslicemi v rozsahu od šesté hodiny ranní až do čtvrté hodiny odpolední pravého slunečního času. Arabskými číslicemi jsou pak tytéž rysky označené pro čas letní. Polední přímkou je navíc doplněná analema pro získání představy o časové rovnici a přesnější indikaci pravého poledne. Jako ukazatel je zde použit polos s nodem. Poloha stínu nodu v prostoru mezi sedmi datovými čarami, označenými znaky zvěrokruhu, umožňuje odečtení přibližného data a polohy Slunce na ekliptice. Latinský nápis „SOL VITA EST“ znamená „Slunce je život“, a „FORMATUM ANNO 2009“ značí rok zhotovení.

Zahraniční část. Jižní sluneční hodiny na průčelí zámečku Kráľovianky v okrese Dunajská Streda (SK DS 2) a 21 bodů, to je první místo v zahraniční části naší soutěže. Číselník, který je vkusně umístěn na historické budově má rozsah od 7. do 14. hodiny se značkami po půl hodinách. Grafické ztvárnění je elegantní i přes celkovou jednoduchost námětu. Jen na okraj, tyto sluneční hodiny byly v době psaní tohoto článku na prodej. Samozřejmě, že v ceně bylo zahrnuto i příslušenství, zde budova s přilehlým pozemkem, takže případný kupec si nemusí dělat starostí s jejich umístěním.

Hodiny v Arabba, Via Mesdi Arabba, v Itálii (IT BL 1) mají 16 bodů a druhé místo. Tyto svislé sluneční hodiny upoutají grafickým provedením a gnómonickou bohatostí. Číselník je ohraničen stuhou s římskými číslicemi označujícími hodiny. Vlastní plocha číselníku je rozdělená sedmi datovými čarami podle vstupu Slunce do znamení zvěrokruhu. Jednotlivá znamení jsou vykreslená po jeho stranách. Šikmý ukazatel je vybaven nodem, kuličkou. Podle místa, do kterého dopadá, lze odvodit přibližné datum a polohu Slunce v pásu zvěrokruhu. Neznalý gnómoniky by zřejmě části analemu, které se na číselníku nalézají, bral jako doplňující grafické prvky k oživení hodin. U slunečních hodin znalých můžou tyto části osmičkových tvarů vyvolávat otázku, proč jsou některé neúplné?

I hodiny v Lignano Sabbiadoro, v italské provincii Udine (IT UD 5) získaly 16 bodů. Sluneční hodiny na vodorovné ploše se neobjevují zdaleka tak často jako jejich svislé varianty. Oproti svislým hodinám mají jednu velkou výhodu, mohou ukazovat čas od východu Slunce až do jeho západu na jediném číselníku. Samozřejmě nesmí být stíněné stromy a blízkou zástavbou. Tyto hodiny jsou navrženy jako součást malé architektury s jezírkem uprostřed parku mezi domy. Jejich umístění odpovídá vhodná volba použitého materiálu a moderní vzhled. Masivní ukazatel je umístěn na kruhovém ostrůvku, který je vybaven grafem časové rovnice i hodinovými značkami. Hodinové značky jsou umístěné také na kamenech vyčnívajících z vodní hladiny. Číselník pokračuje i na ploše mimo jezírko, kde je ohraničen parabolami slunovratů. Nechybí zde vyznačení dalších datových čar a přímků pro rovnodennost. Jako indikátor polohy Slunce ve zvěrokruhu slouží vrchol ukazatele.

Jelikož nám dvoje hodiny obsadily druhé místo, vejdu se sem ještě jedny hodiny s 11 body. Za slunečními hodinami DE BA 81 bychom se museli vydat do bavorského Kulmbachu, na hrad Plassenburg. Číselník o velikosti 4×4 m je bohatě vymalován na stěně s azimutem 10° . Již z dálky na nás zapůsobí svým pěkným grafickým provedením a na první pohled dojmem bohatě gnómonicky vybaveného číselníku. Na stuze, táhnoucí se pod sluníčkem, je vyznačen postupně rok vzniku „Ano 1562“, arabské číslice hodin od 8 do 6 zapsané poloortojním způsobem a datum renovací „ren 1882 1904“. Rovněž po obvodu rámu jsou vyznačené hodiny, tentokrát římskými číslicemi. Podle svislého směru hodinové rysky pro 12. hodinu lze usuzovat, že hodiny ukazují pravý sluneční čas. Jelikož je použito jako ukazatele stínu šikmého ukazatele s nodem, lze předpokládat, že soustava křivek v ploše číselníku by měla být datovými čarami. Z jejich tvaru a rozmístění lze ale usuzovat, že byly chybně překreslené při některé z restaurací. Další vadou na kráse je zde pokřivený ukazatel.

Asi od poloviny 80. let sbírám informace o astronomických pozorovatelnách, hvězdárnách a planetáriích v České republice. V loňském roce se ke mně dostala informace o hvězdárně v Mikulášovicích. Zprávu ověřuji a zjišťuji, že na samém severu Čech, ve šluknovském výběžku, opravdu fungovala hvězdárna, a to dosti aktivně. Že zde ještě v 60. letech byla dobře zavedená lékárna s dlouhou tradicí si někteří z nejstarších obyvatel ještě pamatují. Hvězdárna však upadla téměř v zapomnění. I přesto, že se o ní již na stránkách Povětroně jednou psalo, rád bych se k ní vrátil.

Její historie se začíná psát po roce 1913, čímž se řadí k nejstarším hvězdárnám na našem území. Hvězdárnu si vybudoval místní lékárník pan Adolf Krause, který využil přístavby domu k vybudování astronomické pozorovatelny na přilehlé věžičce. Velikost domu se těmito úpravami asi zdvojnásobila. Pod třímetrovou kopulí byl na paralaktické montáži instalován dalekohled Metz 160/1920 a fotokomora. Na jedné ze stěn byla pověšená mapa Měsíce od Camilla Flammariona, která měla velkou starožitnou hodnotu.

Kromě toho, že Adolf Krause byl členem „Světové astronomické společnosti“, také aktivně spolupracoval s hvězdárnou v Berlíně–Treptowě, kam posílal výsledky svých pozorování a fotografie. Když byl 30. 5. 1920 v Děčíně ustaven „Spolek pro šíření astronomických znalostí“, stává se pan Krause jeho členem. Výborem je pověřen pozorováním planet.

Hvězdárna byla v době své činnosti nejen častým místem setkání členů astronomické společnosti, ale stala se cílem zájemců o pozorování krás hvězdného nebe z širokého okolí Mikulášovic, nebo též Nixdorfu, jak je městečko pojmenováno německy.

V roce 1939, když pan Adolf Krause umírá, končí hvězdárna svojí činnost. Uzamčená hvězdárna se svým vybavením přežívá až do konce 60. let 20. století, kdy je část jejího vybavení rozkradena a zdevastována. Začátkem 21. století byly prostory bývalé lékárny upraveny a po několik let sloužily jako herna a sklad zboží vietnamských obchodníků. Hvězdárnu v Mikulášovicích nalezneme snadno. Stojí přes cestu naproti kostelu sv. Mikuláše (viz obr. 10).

V roce 2010 jsem našel tento objekt v nabídce realitní kanceláře za 1 590 000 Kč. Na jaře v roce 2011 jsem pak využil příležitosti a tuto hvězdárnu navštívil. Díky její nepřehlédnutelné poloze jsem hvězdárnu našel rychle. Pomalu stejnou rychlostí se také rozptylovaly i mé sny o znovuotevření hvězdárny s cukrárnou v přízemí, bytem a penzionem na patře. Od hlavní silnice, procházející obcí, stojí budova asi půl metru a v zimních měsících je z této strany do půli oken zahrnutá sněhem. Budova tak trpí kromě otřesů i vlhkostí. Po vstupu do budovy se mi naskytl pohled na časem značně nahlodané prostory, které navíc byly téměř totálně vybydlené a se zařízením rozkradeným.

Po dřevěném schodišti jsme vystoupali na půdu a s obavami, abychom se nepropadli starou dřevěnou podlahou, jsme se dostali po zchátralých schůdkách do prostoru pod kopuli. Na první pohled bylo patrné, že kopule je opravená. Uprostřed kruhové místnosti stojí litinový sloup se zbytky paralaktické montáže (obr. 11). Na sloupu je připevněná bedýnka s klikou. Její obsah mne velice zaujal. Jedná se totiž o hodinový pohon montáže (obr. 12). Zkoumám kolečko po kolečku a dostávám se k válci s klikou, na jehož obvodu je namotáno ocelové lanko. Sleduji, kam lanko vede, a tak se dostávám do místnosti skryté pod podlahou pozorovatelný. Na lanku je zde zavěšen betonový kvádr, který slouží jako zdroj energie pro pohon dalekohledu. Pomocí kliky se vytáhne závaží až pod strop a o zbytek se stará zemská přitažlivost brzděná převody ozubených kol a regulátorem otáček. Jak jednoduché, důmyslné a přitom spolehlivé. Bez elektroniky a dokonce i bez elektriky s vysokou stabilitou a dlouhou výdržností. Zkoumání Vesmíru za účinné pomoci zemské gravitace.

Další artefakt, který se mi podařilo najít mezi různým novodobým haraburdím, je tubus fotokomory, sice bez objektivu, ale zato s částí kazety na skleněné fotografické desky (obr. 13). Ve vrstvě prachu nacházím i několik skleněných desek se zbytky fotografické emulze. Díky jejich stáří a podmínkám uskladnění jsou nepoužitelné.

Z jednoho koutu vytahují další kus železa, je vidět že patří k fotokomoře. Tento díl, sloužící jako protizávaží, přijde připevnit přes objímku s fotokomorou zřejmě na tubus hlavního dalekohledu. Nádherný kus, akorát dosti těžký a příšerně rezavý. Neméně zajímavé jsou také samotné schůdky pro pozorování dalekohledem, které jsou kupodivu v poměrně dobrém stavu a možná, že by byly po opravě i funkční.

I když se jednalo o amatérskou pozorovatelnu, je vidno, že pan Krause byl pro astronomii velice zapáleným amatérem. Díky pečlivosti a systematickosti své práce si dokázal vybudovat dobré jméno ve světě, o čemž svědčí i údajný dopis z poloviny 60. let 20. století, který přišel do Mikulášova ze švýcarského astronomického institutu s dotazem na pana lékárníka, se kterým byl před léty v odborném pracovním kontaktu. Bylo by proto velkou škodou, kdyby i ty poslední, byť zrezivělé kousky české astronomické historie zde na samém severu Čech, skončily někde na skládce či ve sběru a opět upadly do zapomnění.

Při odchodu mi je od našeho milého průvodce položena jedna otázka: „Kolik byste za to vše dal?“ Jsem v rozpacích. Obrovské investice do rekonstrukce, nevhodná poloha u hlavní silnice, malý přílehlý pozemek, kolem dvou arů za domem. Celý dům ve svahu, a okolí se celkově také jeví v úpadku. „Tak půl miliónu“, říkám, s tím že by to určitě dalších několik spolklo. Sen se rozplynul. Na památku dělám ještě několik snímků, loučím se s naším průvodcem i s hvězdárnou a tiše odjíždím. Třeba, až tudy zase někdy pojedu, bude vše jiné, opravené a v místě kopule třeba muzeum připomínající zašlou slávu tohoto místa.

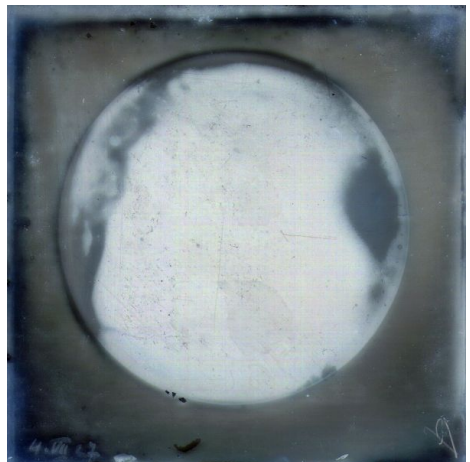
Obr. 10 — Budova bývalé lékárny v Mikulášovicích s kopulí hvězdárny.

Obr. 11 — Paralaktická montáž.

Obr. 12 — Hodinový stroj a závaží pod podlahou.

Obr. 13 — Zbytky fotografické komory a vyvolaná skleněná deska.